

Є. Д. Хворостов,
С. О. Морозов,
Г. М. Герасимов,
В. В. Дериколенко,
С. С. Солодовидченко

Харківський національний
університет імені
В. Н. Каразіна

© Колектив авторів

ВПЛИВ ФОТОДИНАМІЧНОЇ ТЕРАПІЇ НА МІКРОФЛОРУ ПРИ ЛІКУВАННІ ГНІЙНО- НЕКРОТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ М'ЯКИХ ТКАНИН (КЛІНІКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА)

Резюме. Вплив ФДТ на рановий процес і мікробний пейзаж ран повністю не вивчено.

Матеріал і методи. Досліджено впливу ФДТ різної довжини хвилі на найбільш поширену мікрофлору гнійних ран і перебіг ранового процесу.

Результати та обговорення. Застосування ФДТ сприяло підвищенню чутливості мікрофлори до АБП, а також стимулювало репаративні процеси — розвиток грануляцій та крайової епітелізації.

Висновки. Застосування ФДТ в комплексному лікуванні ран сприятливо впливає на загоєння ран, розширюючи можливості АБ терапії.

Ключові слова: фотодинамічна терапія, антибактеріальні препарати, гнійно-некротичні рани, антибіотикочутливість.

Вступ

На сьогодні проблема тривало незагоєваних ран і трофічних виразок залишається актуальною, незважаючи на велику кількість методів терапії. Пацієнти з хірургічною інфекцією складають 35-45 % від загальної кількості пацієнтів хірургічного профілю, їх лікування є складним і тривалим [1]. Погіршення епідеміологічної ситуації, нераціональне використання антибіотиків, формування стійкості мікроорганізмів до лікарських засобів, зростаючий ризик ускладнень інвазивних діагностичних і лікувальних процедур, великі економічні втрати внаслідок гнійно-септичних ускладнень роблять проблему гнійної інфекції все більш соціально значущою [9].

Лікування гнійних ран в сучасних умовах зростаючої резистентності мікроорганізмів є предметом пильної уваги [7]. За наявності будь-якого, навіть невеликого за розмірами вогнища інфекції існує ризик генералізації. Розвиток і прогресування інфекційного процесу може звести нанівець результати оперативного втручання, а летальність унаслідок інфекційних ускладнень досягає 25 %. Усе це визначає актуальність проблеми хірургічних інфекцій, необхідність подальшої розробки та вивчення нових методів лікування [1].

Останнім часом дедалі більше уваги приділяється вивченню не медикаментозних засобів боротьби з бактеріальними інфекціями, серед яких перспективним є застосування фотодинамічної терапії (ФДТ) [2]. Проте, досі залишається недостатньо вивченим весь спектр ефектів оптичного випромінювання на мі-

крофлору при гнійно-некротичних процесах. Залишається відкритим питання про чутливість мікроорганізмів у рані до антибактеріальних препаратів (АБТ) під впливом ФДТ різної довжини хвилі.

Мета досліджень

Вивчення впливу ФДТ різного спектру на патогенну мікрофлору та її чутливість до АБП в експерименті, а також на перебіг ранового процесу в пацієнтів з інфікованими ранами шкіри та м'яких тканин різної локалізації та генезу в клініці в порівнянні з контрольною групою.

Матеріали та методи досліджень

До дослідження увійшло 68 пацієнтів, які знаходились на лікуванні в хірургічному відділенні ХКЛ ЗТ №2 філії «ЦОЗ» АТ «УЗ». До піддослідної групи увійшло 32 пацієнти (група А — 17 пацієнтів з інфікованими ранами м'яких тканин; група Б — 15 пацієнтів з трофічними виразками венозного генезу). Контрольну групу складало 36 пацієнтів (група В — 20 пацієнтів з інфікованими ранами м'яких тканин; група Г — 16 пацієнтів з трофічними виразками венозного генезу), котрим також проводилась традиційна терапія, але без використання ФДТ.

Для контролю перебігу ранового процесу під впливом ФДТ різної довжини хвиль враховувалися: результати клінічних методів контролю перебігу ранового процесу; ліквідація запалення та гіпергідратації навколо рани; терміни очищення від гнійно-некротичного вмісту; терміни появи грануляцій та крайової епітелізації; швидкість загоєння виразки за формулою

Л. Н. Попової [3]. Визначення розмірів ранової поверхні проводилось за методом J. I. Kundin [6], згідно з яким вимірюють довжину та ширину рани таким чином, щоб ці величини були найбільшими та розташовувалися на перпендикулярних осях.

Лікування хворих проводилося з урахуванням рекомендацій Орегонського протоколу лікування [8] традиційними методами у поєднанні з активною хірургічною тактикою. На першому етапі (в I фазі ранового процесу) проводили сеанси ФДТ зеленим світлом ($\lambda = 550\text{-}520$ нм), а при виражених набряках – синім світлом ($\lambda = 470\text{-}440$ нм), тривалість сеансу – 20 хв, курс – 5-10 сеансів). Після появи грануляційної тканини використовували червоне світло ($\lambda = 700$ нм). На другому етапі, на 7–10 добу лікування виконували закриття ранової поверхні.

В експериментальній частині роботи в бактеріологічній лабораторії досліджено вплив світла різної довжини хвилі (червоного – 700 нм, синього – 470-440 нм та зеленого – 550-520 нм) на найбільш поширену мікрофлору, отриману з інфікованих ран (*Staphylococcus aureus*, *Escherichia coli*, *Pseudomonas aeruginosa*) з щоденним пересівом культур на поживні середовища та подальшим впливом світла різної довжини хвилі протягом 5 діб. Мікробний пейзаж ран досліджували класичним методом шляхом кількісного посіву на диференційно-діагностичні та селективні поживні середовища згідно з чинними наказами Міністерства охорони здоров'я України № 167 і 236 [4, 5]. Для проведення експерименту використовувалися диски для визначення чутливості до наступних АБП: тетрациклін, цефтриаксон, ванкомицин, офлоксацин, амоксицилін, кліндаміцин, еритроміцин. Отриманий від хворих матеріал наносили на елективні середовища для виділення чистих культур з подальшим пересівом на тверді поживні середовища (жовточно-сольовий, кров'яний, м'ясо-пептонний агар) у чашках Петрі. Після отримання росту культур мікроорганізмів через добу, проводили пересів бактерій протягом наступних 5 діб щодня, з попереднім 20 хвилинним опроміненням одним із трьох досліджуваних спектрів на відстані 2–3 см та внесенням дисків з АБП на поверхню агару Мюллера-Хінтона з подальшою інкубацією. Щодня проводився підрахунок колоній з розрахунку на 1см^2 та визначалася чутливість до семи АБП у міліметрах.

У роботі використовувалися фотонні матриці А. М. Коробова серії «Барва-Флекс» червоного, синього та зеленого спектру світла.

Статистична обробка даних виконана з використанням Statistica 10.0. Відмінності вважали достовірними при $p < 0,05$.

Результати досліджень та їх обговорення

При гострих хірургічних захворюваннях, як і при хронічних, основним збудником інфекційного процесу виявився *Staphylococcus aureus* (72 і 69 % відповідно). Мікробні асоціації переважали при хронічному рановому процесі.

Результати клінічних спостережень показали сприятливий перебіг ранового процесу в пацієнтів групи А. Під впливом ФДТ у більш короткі терміни спостерігалось зменшення больового синдрому, порівняно з контрольною групою, будь-якого дискомфорту пацієнти не відчували. У 1,5–2 рази під впливом ФДТ прискорювалися репаративні процеси в ранах. Вплив синього та червоного світла призводив до значного скорочення площі ранових дефектів, відновлення мікроциркуляції у тканинах, зменшення лімфостазу. Демаркаційна зона в ранах була практично відсутня, що зводило до мінімуму обсяги некректомії. Прискорення темпів заповнення ран здоровою грануляційною тканиною, контракції ран дозволило в більш короткі терміни в 17 пацієнтів (53 %) виконати аутодермальну пластику з повним приживленням шкірних трансплантатів.

Отримані дані експериментального дослідження показали, що червоний спектр ФДТ чинив бактерицидну дію на *Pseudomonas aeruginosa*, а також суттєво підвищував чутливість до еритроміцину на 4-5 дослідження на 46 і 57 % відповідно; на інші досліджувані АБП чутливості не було. Спостерігалось зменшення числа колоній *Staphylococcus aureus* на 1см^2 на 5 дослідження у 2 рази, а також стимуляція чутливості штамів до АБП в середньому на 25 %.

ФДТ синім світлом зменшувала число колоній *Pseudomonas aeruginosa* в 1,5 рази, підвищувала чутливість до еритроміцину на 5 дослідження на 43 % у відношенні до контрольної групи. Чутливість *Staphylococcus aureus* до АБП підвищувалась у середньому на 12 %, зокрема, до тетрацикліну – на 20 % на 5 дослідження.

Зелений спектр світла після впливу на *Staphylococcus aureus* у середньому стимулював чутливість до АБП на 5 дослідження на 18 %, істотно підвищував чутливість на 48 % до амоксицилаву. Чутливість *Pseudomonas aeruginosa* зростала тільки до еритроміцину на 13 %.

Несподіваним ефектом ФДТ виявилось зниження чутливості до АБП *Escherichia coli* при збереженні бактерицидної дії будь-якого спектру світла.

1. Метод сприяє стимуляції процесів регенерації тканин та прискорення крайової епітелізації у 1,5–2 рази, що дозволяє у більш ранні терміни приступити до подальших відновлюючих втручань, значно скоротити тривалість перебування хворих у стаціонарі.

2. Експериментальним шляхом встановлено, що ФДТ будь-якого спектру світла має протизапальну, бактеріостатичну та бактерицидну дію.

3. Під впливом червоного і синього спектру ФДТ суттєво підвищується чутливість патогенної мікрофлори до АБП, за винятком *Escherichiacoli*, таким чином, зменшується обсяг застосування лікарських препаратів, на самперед АБП.

Висновки

У результаті проведених клінічних досліджень було доведено ефективність ФДТ у комплексному лікуванні гнійно-некротичних захворювань м'яких тканин. Застосування ФДТ будь-якого спектру чинить багато функціональну дію як на грампозитивні, так і на грамнегативні

бактерії, а також на перебіг ранового процесу. Використання розробленої методики показано для підготовки ранових дефектів до аутодермопластики з подальшим повним приживленням шкірних трансплантатів.

Для підвищення ефективності АБТ доцільним є проведення пролонгованої ФДТ тривалістю не менш ніж 7–10 днів. Перед проведенням ФДТ обов'язковим є виконання бактеріологічного дослідження для верифікації мікробного пейзажу рани. При переважанні у мікробному пейзажі рани *Escherichia coli* використання ФДТ не є доцільним у зв'язку зі зниженням чутливості до АБП. Враховуючи наявність змішаної мікрофлори у рані, рекомендовано застосування одночасного комбінованого впливу червоного, синього і зеленого світла на рани.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ивануца С. Я., Зубарев П. Н., Рисман Б. В., Литвинов О. А. Современные принципы лечения гнойных ран: учебное пособие для слушателей факультета подготовки врачей и ординаторов по специальности «Хирургия». СПб. : «Онли-Пресс», 2017. 36 с., ил.
2. Пантьо В. В., Коваль Г. М., Пантьо В. І. Вплив світлодіодного випромінювання на ріст *Pseudomonas aeruginosa* : матеріали XLVI Міжнародної науково-практичної конференції “Застосування лазерів у медицині та біології”, 25-27 травня 2017, Харків, Україна. С. 88-89.
3. Попова Л. Н. Как изменяются границы вновь образовавшегося эпидермиса при заживлении ран : дис. на соискание учен. степени канд. мед. наук : Воронеж, 1942. 150 с.
4. Про затвердження методичних вказівок «Визначення чутливості мікроорганізмів до антибактеріальних препаратів» : наказ МОЗ України від 5 квітня 2007 р. № 167. URL: <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=6958> (дата звернення 01.09.2019).
5. Про організацію контролю та профілактики післяопераційних гнійно-запальних інфекцій, спричинених мікроорганізмами, резистентними до дії антимікробних препаратів : наказ МОЗ України від 4 квітня 2012 р. №236. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0912-12> (дата звернення 01.09.2019).
6. Савченко Ю. П., Федоров С. Р. Методы определения размеров раневой поверхности. Вестник хирургии им. И. И. Грекова. 2007. Т. 166. № 1. С. 102-105.
7. Самсон А.А., Кузьмин Ю.В., Самсон М.А. Антибактериальная терапия гнойных ран. Медицина неотложных состояний. № 7 (94). 2018. С. 13-18.
8. Флебология : руководство для врачей / В. С. Савельев и др. М. : Медицина, 2001. 659 с.
9. Шаповал С. Д. Гнійно-септична хірургія: навч. посіб. К. : ВСВ «Медицина», 2019. 192 с.

ВЛИЯНИЕ
ФОТОДИНАМИЧЕСКОЙ
ТЕРАПИИ НА
МИКРОФЛОРУ ПРИ
ЛЕЧЕНИИ ГНОЙНО-
НЕКРОТИЧЕСКИХ
ПРОЦЕССОВ МЯГКИХ
ТКАНЕЙ (КЛИНИКО-
ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНАЯ
РАБОТА)

*Е. Д. Хворостов,
С. А. Морозов,
Г. Н. Герасимов,
В. В. Дериколенко,
С. С. Солодовидченко*

PHOTODYNAMIC THERAPY
EFFECTS ON MICROFLORA
IN THE TREATMENT OF
PURULATORY-NECROTIC
PROCESSES OF SOFT
TISSUES (CLINICAL AND
EXPERIMENTAL WORK)

*Y. D. Khvorostov,
S. O. Morozov,
H. M. Herasymov,
V. V. Derikolenko,
S. S. Solodovidchenko*

Резюме. Влияние ФДТ на раневой процесс и микробный пейзаж ран полностью не изучено.

Материал и методы. Исследовано влияния ФДТ различной длины волны на наиболее распространенную микрофлору гнойных ран и течение раневого процесса.

Результаты и обсуждение. Применение ФДТ способствовало повышению чувствительности микрофлоры к АБП, а также стимулировало репаративные процессы – развитие грануляций и краевой эпителизации.

Выводы. Применение ФДТ в комплексном лечении ран благоприятно влияет на заживление ран, расширяя возможности АБ терапии

Ключевые слова: фотодинамическая терапия, антибактериальные препараты, гнойно-некротические раны, антибиотикоустойчивость.

Summary. The effect of PDT on the wound healing process and the Bacterial composition of wounds has not been fully studied.

Material and methods. The effects of PDT of various wavelengths on the most common microflora of purulent wounds and the course of the wound process are investigated.

Results and discussion. The application of PDT increased the sensitivity of microflora to ABD, and also stimulated reparative processes – the growth of granulation tissue and marginal epithelization.

Conclusions. The application of PDT in the complex treatment of wounds favorably affects wound healing, expanding the possibilities of AB therapy

Key words: photodynamic therapy, antibacterial drugs, purulent necrotic wounds, antibiotic sensitivity.